

Міністерство внутрішніх справ України
Львівський державний університет внутрішніх справ
Центр післядипломної освіти, дистанційного та заочного навчання

Кафедра кримінального права і кримінології

КЕЙС
заняття на тему
«Провадження щодо юридичної особи»

Підвищення кваліфікації (короткострокове)
поліцейських – слідчі поліції

Інформація про викладача:
к.ю.н., доцент БУРДА
Степан Ярославович
0976682913

Тема **«Провадження щодо юридичної особи»**

Годин на тему – 4
Занять – 2 (4 академічні години)

Навчальна мета: сформувати поняттєво-категоріального апарату з відповідної теми лекції, а також систематизованих стійких знань про положення кримінального та кримінального процесуального законодавства щодо застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.

Міжтематичні зв'язки: права людини, верховенство права; антикорупційне законодавство; правові основи використання криміналістичної техніки; основи кримінального аналізу.

План лекції

1. Юридичні особи до яких застосовуються заходи кримінальноправового характеру.
2. Підстави для застосування до юридичних осіб заходів кримінальноправового характеру.
3. Загальні правила застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.
4. Правила застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб за сукупністю злочинів.
5. Представник юридичної особи щодо якої здійснюється провадження, вимоги до нього, процесуальні права.

1. Юридичні особи до яких застосовуються заходи кримінальноправового характеру

Частина 1 статті 96⁴ КК України визначає, що заходи кримінально-правового характеру, у випадках, передбачених пунктами 1 і 2 частини першої статті 96³ цього Кодексу, можуть бути застосовані судом до підприємства, установи чи організації, крім державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, організацій, створених ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного чи місцевого бюджетів, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, а також міжнародних організацій.

Заходи кримінально-правового характеру, у випадках, передбачених пунктами 3-5 частини першої статті 96³ цього Кодексу, можуть бути застосовані судом до суб'єктів приватного та публічного права резидентів та нерезидентів України, включаючи підприємства, установи чи організації,

державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, організації, створені ними у встановленому порядку, фонди, а також міжнародні організації, інші юридичні особи, що створені у відповідності до вимог національного чи міжнародного права.

Якщо держава або суб'єкт державної власності володіє часткою більше 25 відсотків в юридичній особі або юридична особа знаходиться під ефективним контролем держави чи суб'єкта державної власності, то дана юридична особа несе цивільну відповідальність у повному обсязі за неправомірно отриману вигоду та шкоду, заподіяну злочином, що вчинений державою, суб'єктами державної власності або державного управління.

Згідно ст. 80 ЦК юридичною особою є організація, створена і зареєстрована в установленому законом порядку.

У ч. 2 ст. 81 ЦК зазначено, що юридичні особи, залежно від порядку їх створення, поділяються на юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права.

Юридична особа приватного права створюється на підставі установчих документів, а також може створюватися і діяти на підставі модельного статуту в порядку, визначеному законом. *Юридична особа публічного права* створюється розпорядчим актом Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим (далі – АРК) або органу місцевого самоврядування.

Юридичні особи можуть створюватися у формі товариств, установ та в інших формах, установлених законом.

Товариством є організація, створена шляхом об'єднання осіб (учасників), які мають право участі у цьому товаристві. Товариства поділяються на підприємницькі та непідприємницькі.

Підприємницькі товариства – це товариства, які здійснюють підприємницьку діяльність з метою одержання прибутку та наступного його розподілу між учасниками (підприємницькі товариства), можуть бути створені лише як господарські товариства (повне товариство, командитне товариство, товариство з обмеженою або додатковою відповідальністю, акціонерне товариство) або виробничі кооперативи.

Непідприємницькими є товариства, які не мають на меті одержання прибутку для його наступного розподілу між учасниками.

Юридична особа вважається створеною з дня її державної реєстрації.

У ч. 1 ст. 96⁴ КК зазначено, що заходи кримінально-правового характеру у випадках, передбачених пунктами 1, 2 ч. 1 ст. 96³ цього Кодексу, можуть бути застосовані судом до підприємств, установ, організацій.

Підприємство – самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності у порядку,

передбаченому цим Кодексом та іншими законами (ч. 1 ст. 62 Господарського кодексу України, далі – ГК).

Згідно з положеннями ст. 63 ГК залежно від передбачених законом форм власності в Україні можуть діяти підприємства таких видів: приватне підприємство, що діє на основі приватної власності громадян чи суб'єкта господарювання (юридичної особи); підприємство, що діє на основі колективної власності (підприємство колективної власності); комунальне підприємство, що діє на основі комунальної власності територіальної громади; державне підприємство, що діє на основі державної власності; підприємство, засноване на змішаній формі власності (на базі об'єднання майна різних форм власності); спільне комунальне підприємство, що діє на договірних засадах спільного фінансування (утримання) відповідними територіальними громадами – суб'єктами співробітництва.

В Україні можуть діяти також інші види підприємств, передбачені законом.

Залежно від способу створення (заснування) та формування статутного капіталу в Україні діють підприємства унітарні та корпоративні.

Унітарне підприємство створюється одним засновником, який виділяє необхідне для того майно, формує відповідно до закону статутний капітал, не поділений на частки (паї), затверджує статут, розподіляє доходи, безпосередньо або через керівника, який ним призначається, керує підприємством і формує його трудовий колектив на засадах трудового найму, вирішує питання реорганізації та ліквідації підприємства. Унітарними є підприємства державні, комунальні, підприємства, засновані на власності об'єднання громадян, релігійної організації або на приватній власності засновника.

Корпоративне підприємство створюється, як правило, двома або більше засновниками за їх спільним рішенням (договором), діє на основі об'єднання майна та/або підприємницької чи трудової діяльності засновників (учасників), їх спільного управління справами, на основі корпоративних прав, у тому числі через органи, що ними створюються, участі засновників (учасників) у розподілі доходів та ризиків підприємства. Корпоративними є кооперативні підприємства, підприємства, що створюються у формі господарського товариства, а також інші підприємства, у тому числі засновані на приватній власності двох або більше осіб.

Також у статтях 73, 74, 76, 78, 79, 93, 113-120, 126 ГК України виділено такі види підприємств:

Державне унітарне підприємство створюється компетентним органом державної влади в розпорядчому порядку на базі відокремленої частини державної власності, як правило, без поділу її на частки, і входить до сфери його управління.

Державне комерційне підприємство є суб'єктом підприємницької діяльності, діє на основі статуту або модельного статуту і несе відповідальність за наслідки своєї діяльності всім належним йому на праві господарського

відання майном згідно з ГК та іншими законами, прийнятими відповідно до цього Кодексу.

Казенне підприємство створюється за рішенням КМУ в галузях економіки, в яких: а) законом дозволено здійснення господарської діяльності лише державним підприємствам; б) основним (понад п'ятдесят відсотків) споживачем продукції (робіт, послуг) виступає держава; в) за умовами господарювання неможлива вільна конкуренція товаровиробників чи споживачів; г) переважаючим (понад п'ятдесят відсотків) є виробництво суспільно необхідної продукції (робіт, послуг), яке за своїми умовами і характером потреб, що ним задовольняються, як правило, не може бути рентабельним; ґ) приватизацію майнових комплексів державних підприємств заборонено законом.

Комунальне унітарне підприємство створюється компетентним органом місцевого самоврядування в розпорядчому порядку на базі відокремленої частини комунальної власності і входить до сфери його управління.

Господарським товариством визнається підприємство або інший суб'єкт господарювання, створений юридичними особами та/або громадянами шляхом об'єднання їх майна та участі у підприємницькій діяльності з метою одержання прибутку. До господарських товариств належать: акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, повні товариства, командитні товариства.

Акціонерним є господарське товариство, яке має статутний капітал, поділений на визначену кількість акцій однакової номінальної вартості, і несе відповідальність за зобов'язаннями тільки майном товариства, а акціонери несуть ризик збитків, пов'язаних із діяльністю товариства, в межах вартості належних їм акцій.

Товариством з обмеженою відповідальністю є господарське товариство, що має статутний капітал, поділений на частки, розмір яких визначається установчими документами, і несе відповідальність за своїми зобов'язаннями тільки своїм майном.

Товариством з додатковою відповідальністю є господарське товариство, статутний капітал якого поділений на частки визначених установчими документами розмірів і яке несе відповідальність за своїми зобов'язаннями власним майном, а в разі його недостатності учасники цього товариства несуть додаткову солідарну відповідальність у визначеному установчими документами однаково кратному розмірі до вкладу кожного з учасників.

Повним товариством є господарське товариство, всі учасники якого відповідно до укладеного між ними договору здійснюють підприємницьку діяльність від імені товариства і несуть додаткову солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном.

Командитним є господарське товариство, в якому один або декілька учасників здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і несуть за його зобов'язаннями додаткову солідарну відповідальність усім своїм майном, на яке за законом може бути звернено стягнення (повні учасники), а

інші учасники присутні в діяльності товариства лише своїми вкладами (вкладники).

Підприємством колективної власності визнається корпоративне або унітарне підприємство, що діє на основі колективної власності засновника (засновників). Підприємствами колективної власності є виробничі кооперативи, підприємства споживчої кооперації, підприємства громадських та релігійних організацій, інші підприємства, передбачені законом.

Виробничим кооперативом визнається добровільне об'єднання громадян на засадах членства з метою спільної виробничої або іншої господарської діяльності, що базується на їх особистій трудовій участі та об'єднанні майнових пайових внесків, участі в управлінні підприємством та розподілі доходу між членами кооперативу відповідно до їх участі у його діяльності.

Споживче товариство – самоврядна організація громадян, які на основі добровільності членства, майнової участі та взаємодопомоги об'єднуються для спільної господарської діяльності з метою колективного організованого забезпечення своїх економічних і соціальних інтересів.

Підприємством об'єднання громадян, релігійної організації є унітарне підприємство, засноване на власності об'єднання громадян (громадської організації, політичної партії) або власності релігійної організації для здійснення господарської діяльності з метою виконання їх статутних завдань.

Приватним підприємством визнається підприємство, що діє на основі приватної власності одного або кількох громадян, іноземців, осіб без громадянства та його (їх) праці чи з використанням найманої праці. Приватним є також підприємство, що діє на основі приватної власності суб'єкта господарювання – юридичної особи.

Підприємство з іноземними інвестиціями – підприємство, створене відповідно до вимог визначених ГК України, у статутному капіталі якого не менш як десять відсотків становить іноземна інвестиція.

Іноземне підприємство – це унітарне або корпоративне підприємство, створене за законодавством України, що діє виключно на основі власності іноземців або іноземних юридичних осіб, або діюче підприємство, придбане повністю у власність зазначених осіб.

Об'єднанням підприємств є господарська організація, утворена у складі двох або більше підприємств з метою координації їх виробничої, наукової та іншої діяльності для вирішення спільних економічних і соціальних завдань.

Залежно від порядку заснування об'єднання підприємств можуть утворюватись як господарські або як державні чи комунальні господарські об'єднання.

Господарське об'єднання – об'єднання підприємств, утворене за ініціативою підприємств, незалежно від їх виду, які на добровільних засадах об'єднали свою господарську діяльність.

Державне (комунальне) господарське об'єднання – об'єднання підприємств, утворене державними (комунальними) підприємствами за рішенням КМУ або, у визначених законом випадках, рішенням міністерств

(інших органів, до сфери управління яких входять підприємства, що утворюють об'єднання), або рішенням компетентних органів місцевого самоврядування.

Господарські об'єднання створюються як асоціації, корпорації, консорціуми, концерни, інші об'єднання підприємств, передбачені законом.

Асоціація – договірне об'єднання, створене з метою постійної координації господарської діяльності підприємств, що об'єдналися, шляхом централізації однієї або кількох виробничих та управлінських функцій, розвитку спеціалізації та кооперації виробництва, організації спільних виробництв на основі об'єднання учасниками фінансових і матеріальних ресурсів для задоволення переважно господарських потреб учасників асоціації.

Корпорацією визнається договірне об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів підприємств, що об'єдналися, з делегуванням ними окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників органам управління корпорації.

Консорціум – тимчасове статутне об'єднання підприємств для досягнення його учасниками певної спільної господарської мети (реалізації цільових програм, науково-технічних, будівельних проектів тощо). Консорціум використовує кошти, якими його наділяють учасники, централізовані ресурси, виділені на фінансування відповідної програми, а також кошти, що надходять з інших джерел, у порядку, визначеному його статутом. У разі досягнення мети його створення консорціум припиняє свою діяльність.

Концерном визнається статутне об'єднання підприємств, а також інших організацій на основі їх фінансової залежності від одного або групи учасників об'єднання з централізацією функцій науково-технічного і виробничого розвитку, інвестиційної, фінансової, зовнішньоекономічної та іншої діяльності. Учасники концерну наділяють його частиною своїх повноважень, у тому числі правом представляти їх інтереси у відносинах з органами влади, іншими підприємствами та організаціями і не можуть бути одночасно учасниками іншого концерну.

Асоційованим підприємством (господарською організацією) є група суб'єктів господарювання – юридичних осіб, пов'язаних між собою відносинами економічної та/або організаційної залежності у формі участі в статутному капіталі та/або управлінні.

Холдингова компанія – публічне акціонерне товариство, яке володіє, користується, а також розпоряджається холдинговими корпоративними пакетами акцій (часток, паїв) двох або більше корпоративних підприємств (крім пакетів акцій, що перебувають у державній власності).

Кредитною спілкою є неприбуткова організація, заснована громадянами в установленому законом порядку на засадах добровільного об'єднання грошових внесків з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні інших фінансових послуг.

Установа – це організація, створена однією або кількома особами (засновниками), які не беруть участі в управлінні нею, шляхом об'єднання (виділення) їхнього майна для досягнення мети, визначеної засновниками, за

рахунок цього майна.

Законодавець у ч. 1 коментованої статті виділяє за організаційно-правовою формою підприємства, установи та організації.

Поняття «організація» у чинному законодавстві України не визначено. Не виділяється воно і як окрема організаційно-правова форма юридичних осіб. Використавши його у ст. 96⁴ КК, законодавець таким чином визначив універсальне поняття, яке охопило всі інші організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права.

Оскільки в законодавстві України не наведено вичерпного переліку організаційно-правових форм юридичних осіб, заходам кримінально правового-характеру відповідно до ч. 1 ст. 96⁴ КК має підлягати будь-яка юридична особа приватного права незалежно від організаційно-правової форми.

Не підлягають заходам кримінально-правового характеру з підстав, передбачених пунктами 1, 2 ч. 1 ст. 96³ КК: державні органи; органи влади АРК; органи місцевого самоврядування; організації, створені ними в установленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного чи місцевого бюджетів; фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування; Фонд гарантування вкладів фізичних осіб; міжнародні організації.

Державні органи – це відносно самостійні, структурно відособлені ланки державного апарату, створювані державою з метою здійснення певного виду державної діяльності, які фінансуються з державного чи місцевого бюджету та наділені відповідною компетенцією і спираються у процесі реалізації своїх повноважень на організаційну, матеріальну і примусову силу держави.

Органи влади АРК – це сукупність органів законодавчої, виконавчої та судової гілок влади утворені у порядку, передбаченому Конституціями України та АРК, юрисдикція яких поширюється на територію АРК, які хоча й наділені відповідною самостійністю, однак входять до єдиного державного механізму. У зв'язку з анексією АРК Російською Федерацією законодавство України на території АРК фактично не діє.

Органи місцевого самоврядування – це органи, які утворюються територіальною громадою в установленому законодавством України порядку для виконання завдань і функцій місцевого самоврядування, наділені відповідно до закону владними повноваженнями, які реалізуються у визначених законом правових та організаційних формах.

Фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування – це органи, які здійснюють керівництво та управління за визначеними законом видами загальнообов'язкового державного соціального страхування, провадять акумуляцію страхових внесків, контроль за використанням коштів, забезпечують фінансування виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням та здійснюють інші функції згідно з затвердженими статутами. До таких фондів належать: Пенсійний фонд України; Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття; Фонд соціального страхування з тимчасової втрати

працездатності; Фонд соціального захисту інвалідів.

У п. 1 Положення «Про Пенсійний фонд України» цей орган визначається як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра соціальної політики, що реалізує державну політику з питань пенсійного забезпечення та ведення обліку осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню.

Згідно положень ст. 8 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття створюється для управління страхуванням на випадок безробіття, акумуляції страхових внесків, контролю за використанням коштів, виплати забезпечення та надання соціальних послуг, здійснення інших функцій згідно із цим Законом і статутом Фонду.

Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності є органом, який здійснює керівництво та управління загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, провадить акумуляцію страхових внесків та інших коштів, призначених для фінансування матеріального забезпечення та соціальних послуг та забезпечує їх надання, а також здійснює контроль за використанням цих коштів.

Фонд соціального захисту інвалідів у п. 1 Положення «Про Фонд соціального захисту інвалідів» визначається як бюджетна установа, діяльність якої спрямовується, координується та контролюється Міністерством соціальної політики України.

Фонд гарантування вкладів фізичних осіб згідно положень ч. 1 ст. 3 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» є установою, що виконує спеціальні функції у сфері гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку.

Міжнародні організації – об'єднання держав відповідно до міжнародного права і на основі міжнародного договору для здійснення співробітництва в політичній, економічній, культурній, науково-технічній, правовій та інших галузях, що має необхідну для цього систему органів, права й обов'язки, похідні від прав та обов'язків держав, і автономну волю, обсяг якої визначається волею держав-членів.

Положення ч. 2 ст. 96⁴ КК означають, що у випадку вчинення уповноваженою особою від імені юридичної особи будь-якого зі злочинів, передбачених у статтях 258–258⁵ КК, а також у разі вчинення уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи будь-якого зі злочинів, передбачених у статтях 109, 110, 113, 146, 147, 160, 260, 262, 436, 437, 438, 442, 444, 447 КК, а також у разі вчинення її уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених статтями 255, 343, 345, 347, 348, 349, 376-379, 386 цього Кодексу заходам кримінально-

правового характеру підлягають юридичні особи не лише приватного, а й публічного права.

Резиденти – це юридичні особи, які створені та провадять свою діяльність відповідно до законодавства України, з місцезнаходженням як на її території, так і за її межами; дипломатичні представництва, консульські установи та інші офіційні представництва України за кордоном, які мають дипломатичні привілеї та імунітет.

Нерезиденти – юридичні особи з місцезнаходженням за межами України, які створені та здійснюють свою діяльність відповідно до законодавства іншої держави; розташовані на території України дипломатичні представництва, консульські установи та інші офіційні представництва іноземних держав, міжнародні організації та їх представництва, що мають дипломатичні привілеї та імунітети, а також представництва інших іноземних організацій і фірм, які не здійснюють підприємницької діяльності відповідно до законодавства України.

Заходи кримінально-правового характеру згідно з ч. 2 ст. 96⁴ КК можуть застосовуватися до: підприємств, установ, організацій; державних органів; органів влади АРК; органів місцевого самоврядування; організацій, створених ними в установленому порядку; фондів; міжнародних організацій; інших юридичних осіб, що створені у відповідності до вимог національного чи міжнародного права.

До інших юридичних осіб належать будь-які юридичні особи як публічного, так і приватного права, які створені відповідно до вимог національного чи міжнародного права.

Загалом, у Статистичному класифікаторі організаційних форм суб'єктів економіки, затвердженому наказом Державної служби статистики України від 29 вересня 2014 р. № 271 виділено такі організаційно-правові форми: підприємства; фермерське господарство; приватне підприємство; державне підприємство; акціонерне товариство (публічні акціонерні товариства, приватні акціонерні товариства, корпоративний фонд); державне акціонерне товариство; державна холдингова компанія; холдингова компанія; товариство з обмеженою відповідальністю; товариство з додатковою відповідальністю; споживчий кооператив; споживче товариство; сільськогосподарський виробничий кооператив; сільськогосподарський кооператив; сільськогосподарський обслуговуючий кооператив (переробні, заготівельно-збутові, постачальницькі, сервісні та інші); органи влади, організації (установи, заклади); асоціація; корпорація; консорціум; концерн; спілка споживчих товариств; інші об'єднання підприємств (юридичних осіб) – союзи, спілки, асоціації підприємців тощо; творча спілка; інші професійні організації та об'єднання; саморегулювальна організація; асоціації органів місцевого самоврядування та їх добровільні об'єднання; торгово-промислова палата; громадські об'єднання, профспілки, благодійні організації та подібні неприбуткові організації; політична партія; громадська організація; громадська спілка; товарна біржа; кредитна спілка;

недержавний пенсійний фонд; садівниче товариство; інші організаційно-правові форми.

Остання позиція класифікації застосовується як виняток тільки в разі неможливості віднесення суб'єкта до будь-якої з визначених у класифікації організаційних форм.

2. Підстави для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру

На відміну від положень ст. 2 КК, в якій визначено підставу кримінальної відповідальності фізичних осіб, у коментованій статті визначено шість наступних підстав застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб.

Перша з підстав (п. 1 ч. 1 ст. 96³ КК) передбачає випадки застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру за наявності таких умов.

Перша умова – юридична особа підлягає заходам кримінально-правового характеру виключно за діяння, що вчинені **уповноваженою нею фізичною особою**, під якою слід розуміти службових осіб юридичної особи, а також інших осіб, які відповідно до закону, установчих документів юридичної особи чи договору мають право діяти від імені юридичної особи (п. 1 примітки до ст. 96³ КК).

Закон прямо виключає можливість застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичної особи при вчиненні зазначених у статті злочинів іншими її працівниками або ж узагалі сторонніми фізичними особами, у тому числі в разі вчинення суспільно небезпечних діянь цими особами на користь юридичної особи, крім випадків, коли таким особам згідно із законом, установчими документами юридичної особи чи договором надано право діяти від імені юридичної особи.

Друга умова – суспільно небезпечне діяння має бути вчинене уповноваженою особою юридичної особи від імені та в інтересах останньої.

Вчинення дій від імені юридичної особи означає, що фізична особа має право виражати волю юридичної особи щодо виникнення, зміни чи припинення її прав та обов'язків.

Таке право фізичної особи може виникати:

1) на підставі установчих документів, де визначено повноваження органу управління юридичної особи чи окремої фізичної особи. Так, у ст. 48 Закону України від 19 вересня 1991 р. № 1576-ХІІ «Про господарські товариства» зазначено, що голова правління Акціонерного товариства вправі без довіреності здійснювати дії від імені товариства (інші члени правління також можуть бути наділені цим правом згідно зі статутом);

2) на підставі Закону. Наприклад, згідно зі ст. 122 Цивільного кодексу України (далі – ЦК) кожний учасник повного товариства має право діяти від

імені товариства, якщо засновницьким договором не визначено, що всі учасники ведуть справи спільно або що ведення справ доручено окремим учасникам;

3) на підставі договору доручення або іншого договору яким конкретній фізичній особі уповноваженим органом юридичної особи дозволяється діяти як її представникові. Так, відповідно до ч. 2 ст. 136 ЦК вкладники командитного товариства можуть діяти від імені товариства тільки за довіреністю. Довіреність від імені юридичної особи видається її органом або іншою особою, уповноваженою на це її установчими документами. У цьому разі одна сторона (представник) зобов'язана або має право вчинити правочин від імені другої сторони, яку вона представляє.

Суспільно небезпечне діяння вважатиметься вчиненням в інтересах юридичної особи, якщо воно призвело до отримання нею неправомірної вигоди, створення умов для отримання такої вигоди, було спрямоване на ухилення від передбаченої законом відповідальності. При цьому для застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру достатньо наявності будь-якої із зазначених умов.

Під **неправомірною вигодою** в цьому випадку слід розуміти грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які пропонують, обіцяють, або надають на користь юридичної особи без законних на те підстав. Оскільки, законодавець не визначив мінімального розміру неправомірної вигоди, яку повинна отримати юридична особа при вчиненні її уповноваженою особою злочину, то розмір такої вигоди на кваліфікацію вчиненого не впливає.

Третя умова – вчинення уповноваженою фізичною особою від імені та в інтересах юридичної особи не будь-якого, а одного з перелічених у п. 1 ч. 1 ст. 96³ злочинів: легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209 КК); використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів (ст. 306 КК); підкупу службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (частини 1, 2 ст. 368³ КК); підкуп особи, яка надає публічні послуги (частини 1, 2 ст. 368⁴ КК); пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 369 КК); зловживання впливом (ст. 369² КК).

Друга підстава (п. 2 ч. 1 ст. 96³ КК) – незабезпечення уповноваженою особою обов'язку виконання заходів із запобігання корупції, що призвело до вчинення злочинів, вказаних у п. 2 ч. 1 ст. 96³ КК.

Ця підстава застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб виникає за наявності трьох наступних умов:

Перша умова – юридична особа не забезпечує виконання уповноваженою нею особою обов'язків щодо вжиття заходів із запобігання корупції. У цьому випадку для застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичної особи не має значення, чи таке незабезпечення виконання

покладених на уповноважену нею особу законом, установчими документами або договором обов'язків щодо вжиття заходів із запобігання корупції було умисним чи стало наслідком недбалості;

Другою умовою є покладення на таку фізичну особу обов'язків щодо вжиття заходів із запобігання корупції згідно із законом або установчими документами юридичної особи чи договором з нею. Відповідно до Типового положення про уповноважений підрозділ (особу) з питань запобігання та виявлення корупції, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) від 4 вересня 2013 р. № 706, особа, на яку покладаються такі обов'язки, визначається за рішенням керівника підприємства, установи та організації, що належать до сфери управління органу виконавчої влади. Це робиться в разі недоцільності утворення в органі виконавчої влади, на підприємстві, в установі чи організації уповноваженого підрозділу з огляду на структуру, чисельність працівників, у тому числі тих, які є суб'єктами декларування, а також обсяг, характер і складність роботи.

Третя умова – невжиття заходів із запобігання корупції цією особою призвело до вчинення будь-якого з таких злочинів: легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209 КК); використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів (ст. 306 КК); підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (частини 1, 2 ст. 368³ КК); підкуп особи, яка надає публічні послуги (частини 1, 2 ст. 368⁴ КК); пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 369 КК); зловживання впливом (ст. 369² КК).

Третя підстава застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичної особи – вчинення уповноваженою нею особою від імені юридичної особи будь-якого зі злочинів, передбачених у статтях 258–258⁵ КК.

Вона виникає за наявності наступних трьох умов:

Перша – вчинення суспільно небезпечного діяння уповноваженою особою; *друга* – таке діяння має бути вчинене від імені юридичної особи, яка уповноважила на вчинення дій; *третья* – вчинення уповноваженою особою будь-якого з перелічених у п. 3 ч. ст. 96³ КК злочинів: терористичного акту (ст. 258 КК); втягнення у вчинення терористичного акту (258¹ КК); публічні заклики до вчинення терористичного акту (258² КК); створення терористичної групи чи терористичної організації (258³ КК); сприяння вчиненню терористичного акту (258⁴ КК); фінансування тероризму (258⁵ КК). У цьому разі КК не передбачає вчинення таких діянь в інтересах юридичної особи як умови застосування до неї заходів кримінально-правового характеру.

Четверта підстава застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичної особи (п. 4 ч. 1 ст. 96³ КК) – вчинення уповноваженою нею особою від імені та в інтересах цієї юридичної особи будь-якого зі злочинів, передбачених у статтях 109, 110, 113, 146, 147, частинами другою – четвертою статті 159¹, статтями 160, 260, 262, 436, 437, 438, 442, 444, 447 КК.

При цьому умови застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб є наступними.

Перша – юридична особа підлягає зазначеним заходам виключно за діяння, що вчинені уповноваженою нею фізичною особою.

Друга – суспільно небезпечне діяння має бути вчинене особою від імені та в інтересах юридичної особи, що уповноважила її на його вчинення.

Третя – уповноважена особа повинна вчинити будь-який із таких злочинів: дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади (ст. 109 КК); посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110 КК); диверсії (ст. 113 КК); незаконне позбавлення волі або викрадення людини (ст. 146 КК); захоплення заручників (ст. 147 КК); порушення порядку фінансування політичної партії, передвиборчої агітації, агітації з всеукраїнського або місцевого референдуму (частина друга - четверта ст. 159¹); підкуп виборця, учасника референдуму (ст. 160 КК); створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (ст. 260 КК); викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем (ст. 262 КК); пропаганда війни (ст. 436 КК); планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни (ст. 437 КК); порушення законів та звичаїв війни (ст. 438 КК); геноцид (ст. 442 КК); злочини проти осіб та установ, що мають міжнародний захист (ст. 444 КК) та найманство (ст. 447 КК).

П'ята підстава (п. 5 ч. 1 ст. 96³ КК) – вчинення її уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених статтями 255, 343, 345, 347, 348, 349, 376-379, 386 цього Кодексу.

Перша – юридична особа підлягає зазначеним заходам виключно за діяння, що вчинені уповноваженою нею фізичною особою.

Друга – суспільно небезпечне діяння має бути вчинене особою від імені та в інтересах юридичної особи, що уповноважила її на його вчинення.

Третя – уповноважена особа повинна вчинити будь-який із таких злочинів: створення злочинної організації (ст. 255 КК); втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, судового експерта, працівника державної виконавчої служби, приватного виконавця (ст. 343 КК); погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу (ст. 345 КК); умисне знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу, працівника органу державної виконавчої служби чи приватного виконавця (ст. 347 КК); посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця (ст. 348 КК); захоплення представника влади або працівника правоохоронного органу як заручника (ст. 349 КК), втручання в діяльність судових органів (ст. 376 КК); незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду (ст. 376¹ КК); погроза або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного (ст. 377 КК); умисне знищення або

пошкодження майна судді, народного засідателя чи присяжного (ст. 378 КК); посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя (ст. 379 КК); перешкоджання з'явленню свідка, потерпілого, експерта, примушування їх до відмови від давання показань чи висновку (ст. 386 КК).

Шоста підстава (частина 6 ст. 96³ КК України) – вчинення її уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи будь-якого із кримінальних правопорушень, передбачених статтями 152-156¹, 301¹-303 цього Кодексу.

Перша – юридична особа підлягає зазначеним заходам виключно за діяння, що вчинені уповноваженою нею фізичною особою.

Друга – суспільно небезпечне діяння має бути вчинене особою від імені та в інтересах юридичної особи, що уповноважила її на його вчинення.

Третя – уповноважена особа повинна вчинити стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи будь-якого із кримінальних правопорушень, передбачених статтями: зґвалтування (ст. 152 КК); сексуальне насильство (ст. 153 КК); примушування до вступу в статевий зв'язок (ст. 154 КК); вчинення дій сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку (ст. 155 КК); розбещення неповнолітніх (ст. 156 КК); домагання дитини для сексуальних цілей (ст. 156¹ КК), одержання доступу до дитячої порнографії, її придбання, зберігання, ввезення, перевезення чи інше переміщення, виготовлення, збут і розповсюдження (ст. 301¹ КК); проведення видовищного заходу сексуального характеру за участю неповнолітньої особи (ст. 301² КК); створення або утримання місць розпусти і звідництва (ст. 302 КК); сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією (ст. 303 КК).

Частина 3 статті 96⁴ КК України визначає, що у разі реорганізації юридичних осіб, зазначених у частинах першій та другій цієї статті, заходи кримінально-правового характеру можуть бути застосовані до їх правонаступників, до яких перейшли майно, права та обов'язки, пов'язані з вчиненням злочинів, зазначених пунктами 1-5 частини першої статті 96⁻³ цього Кодексу.

Підстави для звільнення юридичної особи від застосування заходів кримінально-правового характеру.

Хоча в назві ст. 96⁵ КК вказується на підстави (у множині) звільнення юридичних осіб від застосування заходів кримінально-правового характеру, самою нормою фактично встановлено єдину підставу – спливу строку давності застосування заходів кримінально-правового характеру.

Дане звільнення можливе за наявності таких умов: 1) спливу з дня вчинення її уповноваженою особою будь-якого із перелічених у ст. 96³ КК злочинів до дня набрання вищою законною силою зазначених у законі строків; 2) невчинення протягом цих строків уповноваженою особою повторно будь-якого із зазначених злочинів; 3) відсутності ухилення уповноваженої особи від кримінальної відповідальності.

Строки давності застосування заходів кримінально-правового характеру, закінчення яких є підставою для звільнення юридичної особи від цих заходів, диференційовано залежно від виду вчиненого уповноваженою особою злочину:

1) три роки – у разі вчинення уповноваженою особою злочину, передбаченого ч. 1 ст. 160, ч. 1 ст. 368³, ч. 1 ст. 368⁴, ч. 1 ст. 369², ч. 2 ст. 444 КК;

2) п'ять років – у разі вчинення уповноваженою особою злочину, передбаченого ч. 2 або 3 ст. 109, ч. 1 ст. 110, ч. 1 або 2 ст. 146, ч. 2 або 3 ст. 160, ч. 1 ст. 258¹, ч. 1 або 2 ст. 258², ч. 1 ст. 260, ч. 2 ст. 368³, ч. 2 ст. 368⁴, ч. 1 ст. 369, ч. 2 ст. 369², ст. 436, ч. 2 ст. 442 КК;

3) десять років – у разі вчинення уповноваженою особою злочину, передбаченого ч. 1 ст. 109, ч. 2 ст. 110, ч. 3 ст. 146, ч. 1 ст. 147, ч. 4 ст. 160, ч. 1 ст. 209, ч. 1 ст. 258, ч. 2 ст. 258¹, ч. 1 або 2 ст. 258⁴, ч. 1 або 2 ст. 258⁵, ч. 2 або 3 ст. 260, ч. 1 або 2 ст. 262, частинами 2, 3, 4 ст. 369, ч. 3 ст. 369², ч. 1 ст. 444, ч. 1 або 2 ст. 447 КК;

4) п'ятнадцять років – у разі вчинення уповноваженою особою злочину, передбаченого ч. 3 ст. 110, ст. 113, ч. 2 ст. 147, ч. 2 або 3 ст. 209, ч. 2 або 3 ст. 258, ч. 1 ст. 258³, ч. 3 ст. 258⁵, ч. 4 або 5 ст. 260, ч. 3 ст. 262, ч. 1 або 2 ст. 306, ч. 1 або 2 ст. 437, ч. 1 або 2 ст. 438, ч. 1 ст. 442 КК.

Початком перебігу строку давності застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичної особи є день вчинення її уповноваженою особою будь-якого зі злочинів, перелічених у ст. 96³ КК. У разі, якщо діяння уповноваженої особи було припинено на стадії готування до злочину або замаху на злочин, то перебіг строку давності починається з дня припинення злочинного діяння з причин, не залежних від волі винного.

Перебіг строку давності застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб розпочинається з наступної доби, яка настає після доби вчинення уповноваженою особою будь-якого зі злочинів, перелічених у ст. 96³ КК, і закінчується після спливу визначеної цією статтею кількості повних років о 24-ій годині останньої доби.

Обов'язковою умовою звільнення юридичної особи від застосування заходів кримінально-правового характеру є те, що строк давності має закінчитися до моменту набрання вироком суду законної сили. Будь-які інші процесуальні рішення компетентних органів крім вироку суду для можливості звільнення юридичної особи від застосування заходів кримінально-правового характеру значення не мають.

Закон визначає, що юридична особа підлягає звільненню від застосування заходів кримінально-правового характеру за вчинення її уповноваженою особою будь-якого зі злочинів, перелічених у ст. 96³ КК, у тому числі й злочинів, передбачених статтями 109, 110, 113, ч. 1, 2 ст. 437, частинами 1, 2 ст. 438 та ч. 1 ст. 442 КК. Зокрема, ст. 96⁵ КК не передбачає, на відміну від його ст. 49, заборони на звільнення юридичної особи від застосування заходів кримінально-правового характеру за злочини проти основ національної безпеки

і злочинів проти миру та безпеки людства, передбачених у статтях 437–439 і ч. 1 ст. 442 КК.

Частиною 2 ст. 96⁵ КК передбачено умови для зупинення перебігу давності застосування заходів кримінально-правового-характеру щодо юридичних осіб.

Умовами зупинення перебігу давності застосування заходів кримінально-правового-характеру щодо юридичної особи є:

1) уповноважена нею особа, яка вчинила будь-який злочин, зазначений у ст. 96³ КК, маючи відповідний процесуальний статус, переховується від органів досудового слідства та суду (виїзд за межі України, зміна місця проживання, нез'явлення без поважних причин за викликом до правоохоронних органів, недотримання умов запобіжного заходу, зміна документів, які посвідчують особу. тощо);

2) метою такого переховування є ухилення від кримінальної відповідальності;

3) місцезнаходження цієї особи невідоме.

З дня встановлення місцезнаходження уповноваженої особи, її з'явлення із зізнанням або її затримання перебіг строку давності не починається спочатку, а відновлюється. У цьому випадку час, який минув від моменту вчинення злочину до моменту, коли уповноважена особа почала переховуватися від органів досудового слідства та суду, не анулюється, а зараховується у визначений строк давності.

При визначенні умов переривання перебігу строку давності застосування заходів кримінально-правового характеру допущено термінологічну помилку, оскільки законодавець використав словосполучення «уповноважена особа *повторно* вчинила будь-який злочин, зазначений у ст. 96³ цього Кодексу», а не «уповноважена особа вчинила будь-який *новий* злочин, зазначений у статті 96³ цього Кодексу». З урахуванням положень ст. 32 КК це викликає хибне припущення, що переривання строку давності можливе лише у випадку вчинення нового злочину, передбаченого тією самою статтею або частиною статті Особливої частини цього Кодексу, а у випадку, якщо уповноважена особа вчинила новий злочин, передбачений іншою статтею чи частиною статті із числа перелічених у ст. 96³ КК, строк давності не переривається. Однак з огляду на положення ч. 4 ст. 96⁵ КК перебіг строку давності застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб переривається у випадку вчинення уповноваженою особою будь-якого нового злочину, зазначеного у ст. 96³ цього Кодексу.

На відміну від положень ст. 49 КК, які не передбачають можливості переривання перебігу строку давності у випадку вчинення особою нового злочину невеликої тяжкості, положення коментованої статті таку можливість не виключають. Тому переривання перебігу строку давності застосування заходів кримінально-правового характеру можливе й у випадку вчинення нового злочину невеликої тяжкості, зазначеного у ст. 96³ КК.

При вчиненні кількох злочинів, строки давності обчислюються окремо за кожен злочин і поглинанню чи складанню не підлягають.

3. Загальні правила застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб

Заходи кримінально-правового характеру, що застосовуються до юридичних осіб, – це заходи примусу, які застосовуються за рішенням суду до юридичної особи з підстав, передбачених ст. 96-3 КК, та полягають у виконанні юридичною особою певних дій або у позбавленні чи обмеженні її прав з метою забезпечення виконання завдань кримінального законодавства України.

Статтею 96⁶ КК визначено систему заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до юридичних осіб. Вона складається із трьох заходів: 1) штраф; 2) конфіскація майна; 3) ліквідація юридичної особи. Ця система є вичерпною. Суд не може застосувати до юридичних осіб інші заходи кримінально-правового характеру, які не передбачені положеннями коментованої статті.

Заходам кримінально-правового характеру підлягають: з підстав, передбачених пунктами 1, 2 ч. 1 ст. 96³ КК – юридичні особи приватного права; з підстав, передбачених пунктами 3, 4 ч. 1 тієї ж статті юридичні особи як приватного, так і публічного права.

Заходи кримінально-правового характеру поділяються на дві групи: 1) основні – штраф і ліквідація; 2) додатковий – конфіскація.

У статті немає вказівки на те, що суд при застосуванні до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру за вчинення її уповноваженою особою одного злочину повинен призначити лише один основний захід. Однак, оскільки положення ст. 96⁸ КК свідчать про те, що конфіскація майна застосовується судом у кожному випадку ліквідації юридичної особи згідно з цим Кодексом, то очевидно, що застосування за вчинення одного злочину одночасно штрафу та ліквідації виключається.

Конфіскація майна як додатковий захід кримінально-правового характеру згідно зі ст. 96⁸ КК не може бути застосована з таким основним заходом, як штраф, а застосовується виключно в разі ліквідації юридичної особи.

У коментованій статті прямо вказано на те, що поряд із застосуванням до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру вона зобов'язана відшкодувати нанесені збитки та шкоду в повному обсязі.

Під відшкодування нанесених збитків та шкоди в повному обсязі слід розуміти дії, які повністю усувають негативні наслідки вчиненого злочину: надання рівноцінного майна, компенсацію у грошовій формі, відновлення за свій рахунок чи своїми ресурсами властивостей майна, надання особі коштів на лікування, компенсацію упущеної потерпілим вигоди тощо. При цьому також необхідно відшкодувати розмір отриманої неправомірної вигоди, яка отримана або могла бути отримана юридичною особою.

Питання про повноту відшкодування нанесених збитки та заподіяної шкоди вирішується у кожному конкретному випадку з урахуванням усіх обставин.

Штраф, як захід кримінально-правового характеру, що застосовується до юридичних осіб, – це грошова сума, що сплачується юридичною особою на підставі судового рішення.

Штраф може застосовуватися виключно як основний захід кримінально-правового характеру. За своїм змістом цей захід має майновий характер і полягає у сплаті юридичною особою, за діяння вчинене її уповноваженою особою з визначених у ст. 96³ КК підстав, грошової суми у розмірі, встановленому положеннями частинами 1 або 2 ст. 96⁷ КК.

Положення цієї статті встановлюють два можливі варіанти визначення розміру штрафу для юридичної особи: 1) у разі одержання останньою неправомірної вигоди; 2) у разі коли неправомірну вигоду не було одержано юридичною особою або її розмір неможливо обчислити.

У першому випадку ст. 96⁷ не встановлює максимального розміру штрафу, а обмежує його лише двократним розміром одержаної юридичною особою неправомірної вигоди. Розмір штрафу суд визначає в тому грошовому вимірі, в якому було одержано неправомірну вигоду юридичною особою. Якщо неправомірна вигода була одержана в іноземній валюті, штраф призначається у двократному розмірі в національній грошовій одиниці виходячи з офіційного курсу Національного Банку України на час вчинення злочину.

У другому випадку суд призначає штраф у межах, визначених ч. 2 коментованої статті з урахуванням ступеня тяжкості вчиненого уповноваженою особою юридичної особи злочину за наявності однієї з таких умов: неправомірну вигоду юридичною особою взагалі не було одержано; юридична особа одержала неправомірну вигоду, однак її розмір неможливо обчислити.

Розмір штрафу варіюється в залежності від тяжкості вчиненого злочину: від 5000 до 10000 н.м.д.г. – за злочин невеликої тяжкості; від 10000 до 20000 н.м.д.г. – середньої тяжкості; від 20000 до 75000 – тяжкий злочин; від 75000 до 100000 н.м.д.г. – особливо тяжкий злочин.

У даному разі розмір штрафу визначається в неоподатковуваних мінімумах доходів громадян з урахуванням ступеня тяжкості злочину, вчиненого уповноваженою особою. При цьому суд, установивши ступінь тяжкості вчиненого злочину, призначає розмір штрафу на власний розсуд у межах, визначених ч. 2 коментованої статті.

Згідно з п. 5 підрозділу 1 розділу XX Податкового кодексу України (далі – ПК), якщо норми інших законів містять посилення на неоподатковуваний мінімум доходів громадян, то для цілей їх застосування використовується сума в розмірі 17 грн, крім норм адміністративного та кримінального законодавства в частині кваліфікації адміністративних або кримінальних правопорушень, для яких сума неоподатковуваного мінімуму встановлюється на рівні податкової соціальної пільги, визначеної пп. 169.1.1 п. 169.1 ст. 169 розділу IV цього Кодексу для відповідного року.

При визначенні розміру штрафу як заходу кримінально-правового характеру закон не зобов'язує суд урахувати майновий стан юридичної особи, однак останній має значення при застосуванні штрафу з розстрочкою виплат певними частинами строком до трьох років.

Для цього суд повинен дійти висновку про наявність вагомих обставин, які унеможливають сплату юридичною особою штрафу одразу: відсутність на рахунку юридичної особи коштів; зупинка виробничого процесу; неприбутковість діяльності юридичної особи; накладення арешту на майно юридичної особи; наявність несплаченого штрафу за інші правопорушення тощо.

Положення коментованої статті не передбачають можливості заміни штрафу в разі його несплати іншим заходом кримінально-правового характеру.

При призначенні юридичній особі заходів кримінально-правового характеру за сукупністю злочинів чи вироків штраф окремо не виконується, а поглинається: а) іншим, більшим за розміром, штрафом; б) більш суворим видом заходів кримінально-правового характеру (ліквідацією).

Конфіскація майна є додатковим видом заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до юридичної особи у випадку її ліквідації, і полягає у примусовому безоплатному вилученні у власність держави майна, яке належить такій особі на праві власності. Вона може бути як повною так і частковою.

Відповідно до коментованої статті конфіскація майна застосовується судом як додатковий захід кримінально-правового характеру в кожному випадку у разі ліквідації юридичної особи згідно із цим Кодексом.

Конфіскація майна не може бути призначена судом у разі застосування до юридичної особи штрафу як основного заходу кримінально-правового характеру.

Для забезпечення виконання цього заходу кримінально-правового характеру згідно з положеннями кримінального процесуального законодавства накладається арешт на майно юридичної особи. Як зазначено у ч. 1 ст. 170 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), арештом майна є тимчасове позбавлення підозрюваного, обвинуваченого або осіб, які в силу закону несуть цивільну відповідальність за шкоду, завдану діями підозрюваного, обвинуваченого або неосудної особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, а також юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, у разі якщо до такої юридичної особи може бути застосовано захід кримінально-правового характеру у вигляді конфіскації майна, можливості відчужувати певне його майно за ухвалою слідчого судді або суду до скасування арешту майна в установленому цим Кодексом порядку. Відповідно до вимог цього Кодексу арешт майна може також передбачати заборону для особи, на майно якої накладено арешт, іншої особи, у володінні якої перебуває майно, розпоряджатися будь-яким чином таким майном та використовувати його.

Арешт може бути накладено на нерухоме і рухоме майно юридичної особи, її майнові права інтелектуальної власності, гроші у будь-якій валюті готівкою або у безготівковому вигляді, цінні папери, корпоративні права, які перебувають у власності юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, з метою забезпечення можливої конфіскації майна, спеціальної конфіскації або цивільного позову (ч. 3 ст. 170 КПК).

Виконання покарання у виді конфіскації майна здійснюється відповідно до положень ст. 64 Закону України «Про виконавче провадження».

Особливостями конфіскації майна як заходу кримінально-правового характеру, що застосовується до юридичних осіб, є:

а) вона призначається лише у випадку застосування до юридичної особи такого заходу кримінально-правового характеру як ліквідація;

б) вона призначається лише у випадках вчинення уповноваженою особою одного з таких злочинів: дій, спрямованих на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади (ст. 109 КК); посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110 КК); диверсії (ст. 113 КК); незаконного позбавлення волі або викрадення людини (ст. 146 КК); захоплення заручників (ст. 147 КК); підкуп виборця, учасника референдуму (ст. 160 КК); терористичного акту; втягнення у вчинення терористичного акту; публічні заклики до вчинення терористичного акту; створення терористичної групи чи терористичної організації; сприяння вчиненню терористичного акту; легалізація (відмивання) грошових коштів одержаних злочинним шляхом (ст. 209 КК); створення злочинної організації (ст. 255 КК); фінансування тероризму (статті 258–258⁵ КК); створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (ст. 260 КК); викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем (ст. 262 КК); пропаганди війни; планування, підготовки, розв'язування та ведення агресивної війни; використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів (ст. 306 КК); пропаганда війни (статті 436 КК); виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів (статті 436¹ КК); планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни (статті 437 КК); порушення законів та звичаїв війни (статті 438 КК); геноциду (ст. 442 КК); злочину проти осіб та установ, що мають міжнародний захист (ст. 444 КК), та найманства (ст. 447 КК);

в) застосовується не лише за умисні тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини, а за будь-який із вище перелічених злочинів;

г) полягає у примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна юридичної особи;

д) не може призначатись як додатковий захід у поєднанні зі штрафом.

Особливістю ліквідації у порівнянні з іншими формами припинення юридичних осіб є те, що вона здійснюється без переходу прав і обов'язків підприємства, установи чи організації, що ліквідується, до інших осіб, тобто правонаступництво при цьому відсутнє. У такому випадку права та обов'язки юридичної особи не передаються, а припиняються.

Ліквідація – найбільш суворий захід кримінально-правового характеру, який застосовується судом лише у випадку вчинення таких злочинів: дій, спрямованих на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади; посягання на територіальну цілісність і недоторканність України; диверсії; незаконного позбавлення волі або викрадення людини; захоплення заручників; підкуп виборця, учасника референдуму; легалізації (відмивання) грошових коштів, одержаних злочинним шляхом; терористичного акту; втягнення у вчинення терористичного акту; публічних закликів до вчинення терористичного акту; створення терористичної групи чи терористичної організації; сприяння вчиненню терористичного акту; фінансування тероризму; створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань; викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем; використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів; пропаганди війни; виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів; планування, підготовки, розв'язування та ведення агресивної війни; порушення законів та звичаїв війни; геноциду; злочинів проти осіб та установ, що мають міжнародний захист, та найманства.

При вчиненні уповноваженою особою юридичної особи вказаних злочинів суд безальтернативно застосовує до останньої цей захід кримінально-правового характеру. Відповідно ліквідація не може бути призначена судом у випадку вчинення уповноваженою особою юридичної особи злочинів інших злочинів, визначених у ст. 96³ КК.

Спеціальної процедури ліквідації юридичної особи відповідно до положень КК законодавством не передбачено. У цьому випадку ліквідація юридичної особи здійснюється на загальних підставах і регламентується розділом IV Закону України від 15 травня 2003 р. № 755-IV «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців», ст. 111 ЦК, статтями 91, 109, 124 ГК тощо.

Юридична особа є такою, що припинилася, з дати внесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців (далі – Єдиний державний реєстр) запису про державну реєстрацію припинення юридичної особи.

Порядок проведення державної реєстрації припинення юридичної особи в результаті її ліквідації регламентується ст. 36 Закону України «Про державну

реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців».

Згідно зі ст. 111 ЦК з дати внесення до Єдиного державного реєстру запису про рішення засновників (учасників) юридичної особи, суду або уповноваженого ними органу щодо ліквідації юридичної особи ліквідаційна комісія (ліквідатор) зобов'язана вжити всіх необхідних заходів щодо стягнення дебіторської заборгованості юридичної особи, що ліквідується, та письмово повідомити кожного з боржників про припинення юридичної особи в установлені ЦК строки.

Крім цього, законодавством передбачено правила ліквідації окремих видів юридичних осіб. Переважно це законодавство, що регулює діяльність таких юридичних осіб (наприклад, особливості ліквідації банків встановлено главою 16 Закону України від 7 грудня 2000 р. № 2121-III «Про банки і банківську діяльність»).

Суд, який постановив рішення щодо припинення юридичної особи, не пов'язане з її банкрутством, у день набрання таким рішенням законної сили направляє його копію державному реєстратору за місцезнаходженням юридичної особи для внесення до Єдиного державного реєстру запису про судові рішення. Дата надходження відповідного судового рішення вноситься державним реєстратором до журналу обліку реєстраційних дій (ч. 1 ст. 38 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців»).

Державний реєстратор повинен не пізніше наступного робочого дня з дати надходження судового рішення щодо припинення юридичної особи, що не пов'язано з банкрутством юридичної особи, внести до Єдиного державного реєстру запис щодо цього судового рішення та в той же день повідомити органи статистики, доходів і зборів, Пенсійного Фонду України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку та юридичну особу, щодо якої було прийнято судові рішення, про внесення до Єдиного державного реєстру такого запису (ч. 3 ст. 38 цього Закону).

Рішенням щодо припинення юридичної особи у зв'язку з її ліквідацією суд також призначає комісію з припинення (ліквідаційну комісію) та встановлює строк і порядок її роботи. Державний реєстратор вносить до Єдиного державного реєстру запис про призначення комісії з припинення (ліквідаційної комісії) не пізніше наступного робочого дня з дати надходження відповідного рішення (ч. 5 тієї самої статті).

З дня призначення ліквідаційної комісії до неї переходять усі повноваження щодо управління справами юридичної особи, крім тих, які залишаються згідно з законодавством України за учасниками. До функцій ліквідаційної комісії віднесено: опублікування оголошення про ліквідацію юридичної особи, в якому зазначаються порядок і строки заявлення кредиторами претензій; проведення згідно з вимогами законодавства інвентаризації та оцінки майна юридичної особи; реалізація майна; розрахунок з кредиторами і трудовим колективом; складання ліквідаційного балансу тощо.

Завершальним етапом ліквідації юридичної особи є внесення до Єдиного

державного реєстру запису про державну реєстрацію припинення юридичної особи.

Загальні правила застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру – це визначена законом система обов’язкових вимог, які необхідно враховувати суду при застосуванні до юридичних осіб цих заходів та визначенні їх ефективного розміру, достатнього для реалізації завдань кримінального законодавства.

Загальні правила застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру спрямовані на індивідуалізацію кримінально-правового реагування держави на вчинений уповноваженою особою юридичної особи злочин.

Суд при застосуванні до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру повинен враховувати ступінь тяжкості вчиненого її уповноваженою особою злочину, ступінь здійснення злочинного наміру, розмір завданої шкоди, характер та розмір неправомірної вигоди, яка отримана або могла бути отримана юридичною особою, вжиті юридичною особою заходи для запобігання злочину лише у випадку застосування до юридичної особи штрафу і лише за умови, що нею не було одержано неправомірну вигоду, або розмір останньої неможливо обчислити, оскільки лише в ч. 2 ст. 96⁷ КК визначено межі, які дозволяють суду корегувати розмір штрафу з урахуванням ступеня тяжкості вчиненого злочину, ступеня здійснення злочинного наміру тощо.

У випадку вчинення уповноваженою особою злочинів, передбачених статтями 109, 110, 113, 146, 147, 160, 209, 260, 262, 258–258⁵, 306, 436, 436¹, 437, 438, 442, 444, 447 КК, за які передбачено можливість застосування лише ліквідації, суд не має жодної можливості врахувати зазначені вище обставини. Він не може, враховуючи положення ст. 96⁹ КК, вийти за межі цього заходу кримінально-правового характеру: призначити більш м’який, або ж навпаки більш суворий захід. Така ж ситуація наявна й у випадку отримання юридичною особою при вчиненні її уповноваженою особою суспільно небезпечного діяння неправомірної вигоди, розмір якої можливо встановити, оскільки в законі чітко зазначено, що в такому разі суд застосовує штраф виходячи з двократного розміру незаконно одержаної неправомірної вигоди, а отже, вихід за ці межі також не допускається.

У цьому випадку суд враховує ступінь тяжкості вчиненого уповноваженою особою злочину для встановлення межі штрафу, який може бути призначено юридичній особі.

Розмір призначеного судом штрафу залежить від ступеня тяжкості вчиненого уповноваженою особою злочину. За вчинення злочину невеликої тяжкості (ч. 2 ст. 12 КК) межі призначення судом штрафу – не менше п’яти тисяч і не більше десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; за вчинення злочину середньої тяжкості (ч. 3 ст. 12 КК) – не менше десяти тисяч і не більше двадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; за вчинення тяжкого злочину (ч. 4 ст. 12 КК) – не менше двадцяти тисяч і не більше сімдесяти п’яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів

громадян; за вчинення особливо тяжкого злочину (ч. 5 ст. 12 КК) – не менше сімдесяти п'яти тисяч і не більше ста тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

При врахуванні ступеня здійснення злочинного наміру суд бере до уваги стадію, на якій злочин було припинено (готування, замах, закінчений злочин).

Розмір завданої шкоди, характер та розмір неправомірної вигоди, яка отримана або могла бути отримана юридичною особою, суд враховує на власний розсуд з огляду на всі обставини справи, а також положення статей Особливої частини КК щодо визначення розміру такої шкоди або вигоди як ознаки основного чи кваліфікованого складів.

Відповідно до коментованої статті суд при застосуванні заходу кримінально-правового характеру повинен враховувати вжиті уповноваженою особою юридичної особи заходи щодо запобігання його вчиненню. При цьому суд має керуватися положеннями Закону України від 14 жовтня 2014 р. № 1702-VII «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», Закону України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII «Про протидію корупції», Закону України від 13 січня 2011 р. № 2939-VI «Про доступ до публічної інформації» тощо.

4. Правила застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб за сукупністю злочинів

Стаття 96¹¹ КК України передбачає порядок та умови призначення заходів кримінально-правового характеру за сукупністю злочинів та сукупністю вироків. Передбачені в ній правила стосуються випадків застосування судом заходів кримінально-правового характеру при вчиненні уповноваженою особою юридичної особи злочинів, передбачених різними статтями або різними частинами однієї статті, або ж за наявності невиконаного заходу за попереднім вироком (вироками).

Про поняття сукупності злочинів див. ст. 33 КК та коментар до неї.

Призначення заходу кримінально-правового характеру за сукупністю злочинів відбувається у два етапи: спочатку суд призначає захід кримінально-правового характеру окремо за кожен злочин, потім – остаточний захід кримінально-правового характеру за їх сукупністю.

При застосуванні до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру за сукупністю вироків суд керується положеннями статей 96⁶–96¹⁰ КК, призначає такий захід окремо за кожен злочин, вчинений її уповноваженою особою.

Закон передбачає лише один спосіб призначення остаточного основного заходу кримінально-правового характеру – поглинення менш суворого заходу більш суворим. Це означає, що у випадку застосування судом заходу кримінально-правового характеру за сукупністю злочинів у виді штрафу за обидва злочини остаточний захід призначається шляхом поглинення більшим

розміром штрафу меншого. У такому випадку штраф за кожен злочин окремо не виконується і складенню не підлягає.

Якщо за наявності сукупності злочинів суд за один із них призначає ліквідацію, а за інший (інші) штраф, то захід кримінально-правового характеру у виді ліквідації поглинає захід (заходи) у виді штрафу. З урахуванням положень ст. 96⁸ КК у випадку застосування до юридичної особи за сукупністю злочинів як остаточного заходу кримінально-правового характеру ліквідації суд признає також конфіскацію майна.

У ч. 2 коментованої статті передбачено правило застосування заходів кримінально-правового характеру за сукупністю вироків. В такому випадку кожен з призначених і невиконаних заходів кримінально-правового характеру виконується самостійно, за винятком ліквідації юридичної особи. Вони застосовуються в разі, якщо уповноважена особа з підстав, передбачених ст. 96³ КК, вчинила новий злочин у період після призначення юридичній особі заходу кримінально-правового характеру і до моменту його повного виконання.

Частиною 2 коментованої статті передбачено три можливі варіанти застосування заходів кримінально-правового характеру за злочин за наявності невиконаного заходу за попереднім вирок (вироками):

1) якщо за наявності невиконаного штрафу уповноважена особа юридичної особи вчиняє новий злочин, за який передбачено такий самий захід кримінально-правового характеру, кожен із цих заходів виконується самостійно і поглиненню чи складанню вони не підлягають;

2) у разі коли за наявності невиконаного штрафу уповноважена особа юридичної особи вчиняє новий злочин за який, передбачено захід кримінально-правового характеру у виді ліквідації, штраф як захід кримінально-правового характеру не підлягає застосуванню, а остаточний основний захід признається у виді ліквідації;

3) якщо за наявності невиконаного заходу у виді ліквідації уповноважена особа юридичної особи вчиняє новий злочин, за який передбачено штраф, остаточний захід кримінально-правового характеру суд признає у виді ліквідації, а штраф при цьому виконанню не підлягає.

5. Представник юридичної особи щодо якої здійснюється провадження, вимоги до нього, процесуальні права

Повноваження представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження.

Частиною 1 статті 64-1 Кримінального процесуального кодексу України визначено, що представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, може бути:

- особа, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником;
- керівник чи інша особа, уповноважена законом або установчими документами;
- працівник юридичної особи.

Повноваження представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, на участь у провадженні можуть підтверджуватись наступними документами:

- тими, які передбачені статтею 50 Кримінального процесуального кодексу України, якщо представником є особа, яка має право бути захисником у кримінальному провадженні, а саме це: свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю або ордер, договір із захисником.

- копією установчих документів юридичної особи - якщо представником є керівник юридичної особи чи інша уповноважена законом або установчими документами особа;

- довіреністю - якщо представником є працівник юридичної особи.

Права представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження.

Права представника юридичної особи, щодо якої здійснюється кримінальне провадження визначені частиною 3 статті 64-1 Кримінального процесуального кодексу України.

1. Протягом всього кримінального провадження.

- 1) знати, у зв'язку із вчиненням якого кримінального правопорушення здійснюється провадження щодо юридичної особи, та давати пояснення з цього приводу

- 2) користуватися правовою допомогою;

- 3) збирати і подавати слідчому, прокурору, слідчому судді, суду докази;

- 4) брати участь у проведенні процесуальних дій;

- 5) під час проведення процесуальних дій ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дій, що заносяться до протоколу, а також знайомитися з протоколами слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, виконаних за його участі;

- 6) застосовувати з додержанням вимог Кримінального процесуального кодексу України технічні засоби під час проведення процесуальних дій, в яких він бере участь. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд мають право заборонити застосовування технічних засобів під час проведення окремої процесуальної дії чи на певній стадії провадження з метою нерозголошення відомостей, які містять таємницю, що охороняється законом, чи стосуються інтимного життя особи, про що виноситься (постановляється) вмотивована постанова (ухвала);

- 7) заявляти клопотання про проведення процесуальних дій, про забезпечення безпеки щодо себе, членів своєї сім'ї, близьких родичів, майна, житла тощо;

- 8) заявляти відводи;

- 9) одержувати копії процесуальних документів та письмові повідомлення;

- 10) оскаржувати рішення, дії та бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом;

11) користуватися рідною мовою, отримувати копії процесуальних документів рідною або іншою мовою, якою він володіє, та в разі необхідності користуватися послугами перекладача.

Під час досудового розслідування.

1) брати участь у слідчих (розшукових) та інших процесуальних діях, під час проведення яких ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дії, що заносяться до протоколу, а також знайомитися з протоколами слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, виконаних за його участі;

2) ознайомлюватися з матеріалами досудового розслідування в порядку, передбаченому статтею 221 Кримінально-процесуального кодексу України, та вимагати відкриття матеріалів згідно із статтею 290 Кримінально-процесуального кодексу України.

Під час судового провадження.

1) бути завчасно поінформованим про час і місце судового розгляду;

2) брати участь у судовому провадженні;

3) виступати в судових дебатах;

4) ознайомлюватися з журналом судового засідання та технічним записом судового процесу, які йому зобов'язані надати уповноважені працівники суду, і подавати щодо них свої зауваження;

5) оскаржувати в установленому Кримінально-процесуальним кодексом України порядку судові рішення та ініціювати їх перегляд, знати про подані на них апеляційні та касаційні скарги, заяви про їх перегляд, подавати на них заперечення.

Обов'язки представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження

Частиною 7 статті 64-1 Кримінального процесуального кодексу України визначено обов'язки представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження.

Представник юридичної особи зобов'язаний:

1) прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду, а в разі неможливості своєчасного прибуття – завчасно повідомити про це, а також про причини неможливості прибуття;

2) не перешкоджати встановленню обставин вчинення кримінального правопорушення;

3) не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора, суду відомості, які стали йому відомі у зв'язку з участю у кримінальному провадженні і які становлять охоронювану законом таємницю.

Клопотання сторони захисту, потерпілого і його представника чи законного представника, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, про виконання будь-яких процесуальних дій та у випадках, установлених цим Кодексом, іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, або її представника

слідчий, дізнавач, прокурор зобов'язані розглянути в строк не більше трьох днів з моменту подання і задовольнити їх за наявності відповідних підстав.

ВИСНОВКИ

Аналіз діяльності юридичних осіб засвідчує, що складна організаційна структура підприємств, значна кількість осіб, залучених у сферу цієї діяльності, а також певна децентралізація управління сприяє збільшенню кількості фактів вчинення протиправних дій з їх боку. Саме тому запровадження прямих каральних санкцій безпосередньо до юридичної особи, стало закономірною спробою посилити контроль за негативними наслідками господарської діяльності передусім великих корпорацій, оскільки з кожним роком в економіці спостерігаються тенденції до укрупнення бізнесу та монополізації, до ігнорування інтересів окремого споживача та суспільства загалом.

Запровадження заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб було зумовлено окрім цього, значною кількістю ратифікованих Верховною Радою України міжнародно-правових актів, які прямо рекомендують державам-учасникам запровадити кримінальну відповідальність юридичних осіб. До таких актів належать: Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією Ради Європи (ETS 173) від 27 січня 1999 р., Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 р., Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму від 16 травня 2005 р., Конвенція про кіберзлочинність від 23 листопада 2001 р., Конвенція ООН проти корупції від 31 жовтня 2003 р.

Відповідно КК України було доповнено розділом XIV¹ у якому визначено підстави для застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, види таких заходів та їх межі, загальні засади застосування цих заходів, а також засади застосування заходів щодо юридичних осіб при сукупності злочинів чи вироків.

Розділ XIV¹ КК України визначає підстави, види та порядок застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру. Законодавство України передбачає можливість застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб не лише приватного, а й публічного права. Кримінальний кодекс визначає п'ять підстав для застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб. Кожна з вказаних підстав містить перелік обов'язкових умов (вчинення хоча б одного із злочинів із визначеного вичерпного переліку; як правило діяння має бути вчинено на користь від імені та в інтересах юридичної особи). До заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб може бути застосовано штраф, конфіскацію майна та ліквідацію юридичної особи. Закон визначає загальні засади застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, а також засади призначення таких заходів при сукупності злочинів та сукупності вироків.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

I. Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651 - VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651 - 17>.
3. Кримінальний кодекс України: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.
4. Про Національну поліцію: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.
5. Про затвердження Положення про Національну поліцію: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 877. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF>
6. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 878. *Офіційний вісник України*. 2014. № 72. Ст. 2026.

II. Спеціальна література:

1. Гришук В. К., Пасека О.Ф. Встановлення кримінальної відповідальності колективних суб'єктів у зарубіжних державах: до історії проблеми. *Право України*. Київ. № 9. 2011. С. 50–61.
2. Гришук В. К., Пасека О. Ф. Кримінальна відповідальність юридичних осіб: міжнародний досвід та основні теоретичні підходи: посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 296 с.
3. Науково-практичний коментар кримінального кодексу України. – 10-те вид., переробл. та доповн. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. К. : Дакор, 2018. 1360 с.
4. Науково-практичний коментар кримінального кодексу України. – 11-те вид., переробл. та доповн. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. К. : Дакор, 2019. 1384 с.
5. Науково-практичний коментар кримінального кодексу України. – 2-те вид., переробл. та доповн. / за ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. К. : Дакор, 2018. 1064 с.
6. Провоторов О. П. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб як інститут кримінального права України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. / Ін-т держ. і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, 2019. 209 с.
7. Пасека О. Ф. Види кримінальних покарань, які застосовуються до юридичних осіб за законодавством європейських держав / Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні: тези доповідей на Третій звітній Всеукраїнській науковій конференції ад'юнктів, аспірантів та

здобувачів (м. Львів, 2009 р.). Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2009. С. 102–106.

8. Пасека О. Ф. До питання про доцільність визнання юридичної особи суб'єктом злочину. Науковий вісник ЛьвДУВС. Серія юридична. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2007. Вип. 2. С. 240–249.

9. Пасека О. Ф. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб: окремі проблемні питання. Науковий вісник ЛьвДУВС. Серія юридична. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2014. Вип. 4. С. 253–263.

10. Пасека О. Ф. Кримінальна відповідальність юридичних осіб за законодавством США та Англії. Університетські наукові записки. Хмельницький: Хмельницький національний університет, 2009. Вип. 3 (31). С. 195–201.

11. Пасека О. Ф. Кримінальна відповідальність юридичних осіб у законодавствах країн ЄС. Вісник ХНУВС. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2008. Вип. 43. С. 43–54.

12. Пасека О. Ф. Розвиток концепції кримінальної відповідальності юридичних осіб у зарубіжних державах. Науковий вісник ЛьвДУВС. Серія юридична. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2009. Вип. 4. С. 188–197.

13. Пасека О. Ф. Теорії сутності юридичної особи. Науковий вісник ЛьвДУВС. Серія юридична. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2008. Вип. 1. С. 124–133.

14. Тертишник В. М. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України. Вид. 16-те. доповн. і перероб. Київ: Алерта, 2020. 1070 с.

15. Ященко А. М. Застосування примусових заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб: теоретико-прикладний аспект. Андрій Миколайович Ященко, Микола Валентинович Крижановський. Вісник Кримінологічної асоціації України. 2020. № 1 (22). С. 27–34.

III. Інформаційні ресурси:

1. Офіційний веб-сайт Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua/>

2. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: www.rada.gov.ua

3. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/>

4. Офіційний веб-портал Міністерства внутрішніх справ України. URL: <http://www.mvs.gov.ua/>

5. Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України. URL: <http://www.minjust.gov.ua/>

6. Офіційний веб-портал Міністерства освіти і науки України. URL: <http://www.mon.gov.ua/>
7. Національне агентство України з питань державної служби. URL: <http://nads.gov.ua/control/uk/index>
8. Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)». URL: <http://www.nau.ua/>
9. Вікіпедія Вільна енциклопедія. URL: <http://uk.wikipedia.org>
10. Електронна бібліотека Львівського державного університету внутрішніх справ. URL: <http://www.lvduvs.edu.ua>